

Vastaanottaja:
Poliisihallitus
Valvonta- ja hälytystoimintayksikkö

Asia: Lausuntopyyntö, Laittoman maahantulon vastainen toimintaohjelma 2012-2015

SUOMEN SOMALILIITTO RY:N LAUSUNTO

15.06.2012

Suomen somaliliitto ry kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto laittoman maahantulon vastaisesta toimintaohjelmasta. Otamme lausunnossamme kantaa Somaliliiton ja somalialaisten kannalta relevantteihin kohtiin.

Toiminta laittoman maahantulon torjumiseksi ja vähentämiseksi on sinänsä oikeutettua ja tarpeellista valtiollista toimintaa. Niinikään kielteisen oleskelulupapäätöksen saaneiden ulkomaan kansalaisten tehokas maasta poistaminen on osa toimivaa ulkomaalaispolitiikkaa. Se on kuitenkin luonteeltaan hyvin ihmisoikeusherkkää toimintaa, jossa tulisi aina huomioida, että ihmisellä on oikeus hakea kansainvälistä suojelua toisesta valtiosta ja saada turvapaikkahakemuksensa oikeudenmukaisesti käsitellyksi. Myös palautuskiellon (non-refoulement) periaate on aina huomioitava eli ketään ei saa vastoin tahtoaan palauttaa valtioon, jossa hänellä on riski joutua vakavan oikeudenloukkauksen kohteeksi.

Laittomasti maassa olevien tilastointi

Luonnoksen mukaan ”laittomasti maassa oleskeleviksi luetaan yhteiseurooppalaisen sääntelyn perusteella ulkomaalaisrikkomukseen syyllistyneet henkilöt sekä sisämaassa turvapaikkaa hakeneet, joilla ei ole henkilöllisyys- ja maahantuloon oikeuttavia asiakirjoja” (s.15). Somaliliitto pitää ongelmallisena sitä, että sisämaassa turvapaikkaa hakeneet tilastoituvat laittomiksi maahanmuuttajiksi, vaikka turvapaikkahakemuksen voi lain mukaan jättää myös sisämaassa ja turvapaikkaa hakenut henkilö on täysin laillisesti maassa hakemuksen tehtyään. On tietenkin niin, että hakemus pitäisi aina tehdä mahdollisimman pian maahantulon jälkeen.

Jos tilastointimenetelmä on yleiseurooppalainen, kuten luonnoksessa mainitaan, Somaliliitto toivoo, että Suomi voisi vaikuttaa tilastoinnin kehittämiseen niin, että turvapaikkahakemuksen jätettyään oleskelunsa laillistaneet henkilöt eroteltaisiin selkeästi omaksi joukokseen, sillä he eivät tällöin ole maassa laittomasti. Vähintäänkin tämä tulisi ottaa esille viranomaisten tiedotuksessa, sillä muutoin ns. suuri yleisö saa helposti vääristyneen käsityksen siitä, kuinka mittavasta ilmiöstä laittomassa maahantulossa on kysymys. Tämä puolestaan vaikuttaa yleiseen mielipideilmastoon koskien maahanmuuttoa ja tiettyjä

ulkomaalaisryhmiä. Suomessahan laittomasti maassa tavattujen määrä näyttää pikemminkin laskeneen viime vuonna.

Palautussopimus Somalian kanssa

Luonnoksessa viitataan vuotta 2011 koskevaan *Laittoman maahantulon arviointiraporttiin*, jonka perusteella yhdeksi kehittämiskohteeksi ja tavoitteeksi on mainittu, että maastapoistamispäätösten täytäntöönpanon kannalta haastavien maiden kanssa olisi pyrittävä somimaan yhteistyöpöytäkirjat. Yksi näistä on maista on Somalia. Luonnoksessa (s.3, 17) ei eritellä, onko kyse Somalian tasavallasta vai itsenäiseksi julistautuneesta Somalimaasta Somalian pohjoisosassa. Toisaalla luonnoksessa kuitenkin viitataan vuoden 2012 alussa toteutuneeseen MoU-sopimukseen Somalimaan kanssa, joka mahdollistaa vapaaehtoisen paluun kehittämisen.

Suomen somaliliitto ei hyväksy kielteisen päätöksen saaneiden turvapaikanhakijoiden tahdonvastaisia palautuksia Somaliaan tällä hetkellä. Maan eteläosissa turvallisuustilanne on erittäin heikko ja ennalta-arvaamaton eikä tulevasta turvallisuustilanteen kehityksestä voi esittää luotettavia arvioita, vaikka lievää rauhoittumista onkin viime kuukausina tapahtunut Mogadishun alueella. Kielteisen päätöksen saaneiden turvapaikanhakijoiden palauttaminen myöskään maan pohjoisosiin ei ole tähänkään saakka onnistunut tietojemme mukaan mistään Euroopan maista, sillä alueen viranomaiset eivät ota vastaan muualta maasta lähtöisin olevia henkilöitä ja lisäksi tällaisilla henkilöillä olisi palautettuna riski joutua vaikeuksiin ja oikeudenloukkausten kohteeksi Somalimaan alueella, mikäli he eivät ole sieltä kotoisin.

Somaliliiton mielestä ainoa toimiva ja oikeudenmukainen vaihtoehto palautusten tehostamiseksi tällä hetkellä on vapaaehtoisen paluun järjestelmien kehittäminen niille Somalimaasta kotoisin oleville henkilöille, jotka haluavat palata ja jotka Somalimaan viranomaiset ovat halukkaita vastaanottamaan. Myös korkeasti koulutettujen asiaintuntijoiden lähettäminen pohjoisen Somalian alueelle erilaisten vaihto-ohjelmien kautta (joita mm. IOM on toteuttanut) on suositeltavaa, ja saattaa lisätä kiinnostusta myös vapaaehtoiseen paluuseen.

Kielitestit ja limbotilaan joutuneet somalialaiset turvapaikanhakijat

Somaliliitto haluaa kiinnittää huomiota myös ns. limbotilanteeseen joutuneiden somalialaisten turvapaikanhakijoiden tilanteeseen Suomessa. Vuoden 2012 aikana Somaliliittoon on ollut yhteydessä useiden kymmenien ihmisten joukko, jotka ovat saaneet kielteisen päätöksen turvapaikkahakemukseensa kielitestin perusteella. Useimmat heistä kertovat paenneensa eteläisestä Somaliasta, mutta kielitestissä hakijoiden on katsottu puhuvan Somalimaan tai Puntlandin murretta. Osa heistä kertoo asuneensa pohjoisen Somalian alueella lapsena tai vanhempiensa olevan kotoisin sieltä, jolloin he ovat omaksuneet pohjoisen murteen. Jotkut heistä ovat kertoneet asuneensa tai työskenneelleensä elämänsä aikana eri puolilla Somaliata ja omaksuneensa sitä kautta tietyn kielimuodon. Kielteisestä päätöksestä huolimatta näiden henkilöiden palauttaminen tahdonvastaisesti Somaliaan ei ole onnistunut ja monet ovat jääneet pitkiksikin ajoiksi ns. limboon eli vain odottamaan vailla mitään statusta. Joillekin on sittemmin myönnetty tilapäinen oleskelulupa ulkomaalaislain 51 § perusteella. Vähintäänkin kyseinen oleskelulupa helle pitäisikin Somaliliiton näkemyksen mukaan myöntää, jos palauttaminen ei onnistu tällä hetkellä. Pelkästään yhden kielitestin

perusteella tehty kielteinen päätös on Somaliliiton mielestä kyseenalainen, sillä arvioissa tulisi ottaa myös huomioon se kuinka hyvin hakija tuntee omaa väitettyä lähtöaluettaan.

Ihmisten jättäminen pitkiksi ajoiksi ilman minkäänlaista statusta ja tietoa tulevaisuudestaan on Somaliliiton mielestä epäinhimillistä ja lyhytnäköistä ulkomaalaispolitiikkaa. Osa limbotilaan jääneistä turvapaikanhakijoista on varsin nuoria ihmisiä, joiden tulisi voida tehdä jotakin tulevaisuutensa eteen. Jotkut heistä ovat mm. suorittaneet peruskoulun tai suomen kielen opintoja, mutta motivaatio on varsin heikko tulevaisuuden ollessa hämärän peitossa. Oleskeluluvan myöntäminen vähintään tilapäisenä mahdollistaisi ainakin opiskelun tai työnteon. Osa tulee joka tapauksessa jäämään Suomeen asumaan, joten heidän tulisi voida käyttää oleskeluaika kotoutumiseen.

Ulkomaalaisten säilöönotto

Somaliliitto yhtyy luonnoksessakin esitettyyn (s.18) huoleen siitä, että Suomessa on vain yksi säilöönottoyksikkö ulkomaalaislain nojalla säilöön otetuille, minkä vuoksi ulkomaalaisia usein joutuu säilöön poliisin tiloihin Metsälän yksikön ollessa täynnä. Kuten luonnoksessa todetaan, tämä on ihmisoikeusnormien toteutumisen kannalta ongelmallista ja vaikuttaa maasta poistamisen toimeenpanon tehokkuuteen. Somaliliiton tietojen mukaan säilöönnotot poliisin tiloissa ovat joissakin tapauksissa jatkuneet pitkäänkin, jopa kolme viikkoa, mitä ei voi pitää lainkaan hyväksyttävänä. Oikeana ratkaisuna tilanteeseen liitto pitää uuden säilöönottoyksikön perustamista, kuten eri viranomaisahot ovat esittäneet.

Myös vaihtoehtoja säilöönnotolle tulisi kehittää. Vaikka iso osa säilöönotoista liittyykin maasta poistamiseen, turvapaikanhakijoita on ainakin aiemmin otettu säilöön myös maahantulon ja turvapaikkahakemuksen jättämisen jälkeen, mm. henkilöllisyyteen liittyvien epäselvyyksien vuoksi. Erityisesti näissä tilanteissa tulisi Somaliliiton mielestä käyttää muita turvaamistoimia, mm. ilmoittautumisvelvollisuutta. Kansainvälisen suojelun hakeminen ei ole rikos vaan perustavanlaatuinen ihmisoikeus, eikä viranomaisilta piiloutuminen ole kovinkaan todennäköistä silloin, kun henkilö on hakeutunut Suomeen nimenomaan hakeakseen sen viranomaisilta kansainvälistä suojelua.

Abdirashdi Awad Dirie
Puheenjohtaja
Suomen somaliliitto ry